

ÚTKERESÉS A KATOLIKUS ERKÖLCSTUDOMÁNYBAN

Sohasem volt a katolikus erkölcsstudomány önmagára eszmélése oly nagy mértékű, mint napjainkban. Lényegét, forrását, módszerét és célkitűzését illetően egyre fokozódó elmélyülést követelő és mind szélesebb perspektívákat feltáró tudományos munka folyik világszerte. Az évszázados múltra visszatekintő s hosszú időn keresztül egyedül uralkodó típus, az egyes konkrét erkölcsi eseteket feldolgozó kazuisztikus-kanonisztikus „gyóntatási vezérkönyv” kizárólagos formája és módszere ma már úgyszólván minden szakember kritikájában egyhangú elutasításra talál. Korunk számos teológiai és társadalmi reformtörekvése az erkölcsstudomány területén is szükségszerű változtatásokat hozott. A rendkívül gyümölcsöző biblia-mozgalom, a liturgikus szentségi élet elmélyülése, a modern társadalom kettős, ellentétes irányban haladó dinamikus jellegű alakulása és fejlődése, mind újabb követelményekkel lépnek fel az erkölcsstudománnyal szemben. Ezek és még számos tényező a keresztény társadalom életét befolyásolják és irányítják s a konvergáló, azonos cél felé való törekvések láncsorába kell, hogy az erkölcsstudomány is szervesen beleilleszkedjék.

A modern idők szava és az erkölcsstudomány

A technika és a természettudományok szédületes tempójú fejlődése, a gazdasági rendszerek változása, a hírközlés modern eszközei, új művelődési és propagandatényezők az erkölcsstudományt is új, szerteágazó és kétségtelenül nehéz feladatok elé állítják. S a kutatónak rá kell döbennie arra, hogy a teológiának ez a tudományága is — mint számos más — nem tud eleget tenni a reá váró feladatoknak, ha mesterségesen elszigetelődik és berekeszti magát a régi és szűk keretek közé. Konkrétan: ha nem tud megszabadulni a valamikor új módszert jelentő, de ma már meddő káusz-olddozgatás béklyóitól.

Az új idők problémái szükségképpen megkövetelik számos modern kérdéskomplexumnak szintézisben való látását és közös, átfogó szempontok szerinti bemutatását.

Döntő tényezőként járul az erkölcsstudomány mai problémáihoz az új társadalmi helyzet. A katolikusok jelentős része manapság világszerte többbretű, sokszorosan megosztott társadalomban él és — ami különösen jelentős — számszerűleg is kisebbségben van. E tekintetben Európa számos nagy városa éppúgy nem kivétel, mint az Újvilág, nem is szólván a többi világrészről. A modern kor katolikus embere már nem él zárt és elhatárolt katolikus légkörben. Ilyent ma már csak nagy ritkán egy-egy falu, vagy legfeljebb kisváros életében fedezhetünk fel. De az újság, rádió és sok-sok más tényező már e néhány helyen sem engedi meg a ma még talán meglévő állapotoknak tartóssá tételét. Ha a lelkek hullámhossza ma még alkalmas is az evangéliumi örömhír adójának vételére, nem hiányoznak az antennák a „másik” irányból sugárzó hullámok felfogására sem. Mindehhez járul még korunk egy másik jellemző tünete: a szüntelen mozgásban lévő modern társadalom az embereket szinte egyik órától a másikra a legtávolabb eső kis falu szigetéről a nagyváros zajos kikötőjébe helyezi át.

Ilyen „mozgásban lévő” élet lelki és szellemi irányításába kell, hogy

a mai erkölcsstudomány a pasztorálszociológiával egyetemben belekapcsolódik. Az erkölcsi imperatívusok pusztá kijelentése és számonkérése napjainkban már szinte teljesen hatástalan.

Igy például nem elég hirdetni, mint parancsolatot: „Tiszteld atyádat és anyádat” — bár ez a törvény örökéletű. Pedig mennyi problémát sejtet és jelent e parancs hiánytalan teljesítése éppen napjainkban, midőn korfordulón állunk. Tán sohasem emlegették fiatalok annyiszor, mint manapság, hogy a „régí világ” szellemébe belefásult szülei nem tudják őket megérteni, törekvéseikben — s most nemes szándékú törekvésekre gondolunk — támogatni. A közelmúltban panaszkolt egy fiatal leány, hogy szülei nem engedik férjhezmenni választottja „meg nem felelő származása” miatt. — A szeretetnek, tapintatnak és engedelmességnek, de ugyanakkor az értékes újnak, az egészséges haladásnak ilyen ütközésében mennyire fontos a helyes út ajánlása s a megfelelő irányítás. Pl. az adott esetben emlékeztetbe idézhető Krisztus magatartása, akit gyengéd szeretete édesanyja iránt nem gátolt abban, hogy adott esetben távoltartsa őt és rokonait magától — s ezért az említett leány akkor jár el helyesen, ha *nem* hallgat szüeleire. — A „sub gravi” és „sub levi” méricskélése meddő munka volna, ha nem tudná az erkölcsstudomány ily konkrét esetben is az eligazítást kellőképpen megadni.

L. Thomas (The American Catholic Family, Prentice-Halle 1956) alapos és szerteágazó szociológiai tanulmányok után vonja le a következőt: Az USA-ban élő keresztény családokat csak akkor lehet valóban katolikus szelleművé átalakítani, ha majd sikerül a katolikus házastársi és családi morált új megfogalmazásban az emberek elé tárni. S ennek az új megfogalmazásnak oly reális tartalmát kell nyújtania, amely egyrészt száz százalékig megfelel a krisztusi erkölcsi eszmék követelményeinek, de ugyanakkor tartalmazza azokat a megoldási módozatokat is, amelyek a modern ember igényeit éppúgy kielégítik, mint korunk megváltozott társadalmi és gazdasági követelményeit.

A zárt katolikus társadalomban talán elég volt az egyéni normákat és egyéni kötelességeket feltárni. E feladatnak hosszú időn keresztül a klasszikus erkölcsstudományi munkák eleget is tettek. Napjainkban azonban ezzel már nem elégedhetünk meg. Ma már korszükséglet a közösségi élet keresztény arculatának leírása, bemutatása is. Korunknak a közös életbe beépített embere éppúgy kívánja az „újat”, vagy legalább is a réginek új, a modern követelményekhez mért feltárását, amint azt a kereszténység megjelenésekor kívánta a társadalmi életében szintén alakuló, forrongó világ. — Joggal hangzanak el tehát manap kifogások a „klasszikusnak” nevezett erkölcsstudománnyal szemben.

Erkölcsstudomány és kánonjog

A legtöbbet hangoztatott kifogás — s meg kell vallanunk, nem alap nélkül —, hogy túltengenek az erkölcsstudományban a jogi vonatkozású fejezetek. Mind a mai napig számos oly könyv jelent meg, mely a Theologia Moralis címet viselte homlokán, alcímében azonban a következő „magyarázatot” olvashattuk: „a kánonjog normái szerint” (pl. Noldin—Schmitt: Summa Theologiae Moralis iuxta Codicem Iuris Canonici, 28. kiadás. Oeniponte 1944), vagy: „különös tekintettel a kánoni és világi jogra”. S a könyv tartalma meg is felelt az alcím által ígértnek: a feldolgozott anyag legnagyobb része jogi kazuisztika volt. S ami ennél is súlyosabb: az erkölcsstudomány területére is belopakodott a minimumot megkövetelő jogi felfogás és akarva, nem akarva út nyílt az erkölcsi minimalizmus számára.

Pl. a vallásosság erénye és Isten parancsa előírja, hogy imádkoznunk kell. E módszer követői „normákat” adnak, hogy mikor és mennyit kell imádkoznunk. Vannak, kik azt állítják, hogy elégséges hetenkint imádkozni. Mások szerint elegendő havonta, sőt egyesek szerint csupán évenként imádkozni. — Tovább részletezve: azt is meghatározzák, hogy hány éves kortól kötelező az imádság. Egyesek 6, mások 7 évet mondanak, de vannak, akik az értelem használatától teszik függővé annak elkezdését. — Általános vélemény szerint feltétlenül bűnösnek tartják a kazuiszták azt, aki hosszabb időn át (évekig!) nem imádkozik. (Noldin—Schmitt, i. m. II. 147. o.)

Egy másik példa: a keresztény felebaráti szeretet egyik gyakorlati megnyilvánulása az alamizsnázkodás. Maga ez a kifejezés manap elavult, sőt szinte provokáló jellegű, sokkal jobb volna „szeretetszolgálatról” szólni. — A jogi-kazuisztikus felfogás szerint pl. az orvos nem köteles rendkívül nehéz műtetet végezni „alamizsnaként”. — Senki sem köteles nagy összeget adni, hogy megváltsa embertársát a halálveszélytől, vagy fogságtól. Az alamizsna mennyiségét illetően egyesek pl. azt ajánlják, hogy „főlöleges” jövedelmünk 2%-át kell adnunk. Mások szerint annyit kell adnunk a főlölegből, mely — mások adományait is figyelembe véve — elegendő, hogy a rászorulóknak ne legyenek segítség híján. (Noldin—Schmitt: i. m. 93—94. o.)

Hogy mennyire ingadozó ez a kazuisztikus eljárás a régivágású moralisták részéről, arra példának felhozhatjuk, hogy a lopás súlyosságát osztályozva feltétlenül súlyosnak különböző méretű összegek eltulajdonítását jelölik meg. Ez auktorok szerint váltakozik: 10 dollár, 35, sőt 75—100 dollár értékben.

E néhány kiragadott példa is bizonyítja, hogy a dinamikus, gyors belső változásokat megérintő társadalomban a jog szükségképpen — minden jelentősége ellenére — csak sántikálva tud a valós élet nyomába szegődni. Az élet ezerarcú differenciáltsága, mely az új helyzeteknek megoldásra váró új erkölcsi problémáit termi, ma sokkal inkább a szociológus, mint a jogász szakavatott hozzászólását követeli. De rosszul nyúlna a kérdéshez az, aki az elmondottakból arra a következtetésre jutna, hogy a jogtudomány támogató szerepe a modern elkölcstudomány számára teljesen megszűnt. A jognak — világi és kánoni jognak egyaránt — fontos szerepe és hivatása, hogy a biztos, a közösség nyugalmát óvó rendnek őrzője és támogatója legyen. Szociális rendfenntartó tényező, valóságos hatalom, amely hivatásánál fogva örökös a társadalmi élet rendezettségén. Az erkölcstudománynak ezért napjainkban is fel kell használnia a jog pozitív támogató szerepét. Az viszont ma már egészen természetes megállapítás, hogy a jogtudomány szűk öltözékébe belekényszerített morális bizony nagyon csekély ösztönzést tud nyújtani a rohamosan fejlődő társadalmi élet keresztény szellemű átalakításához. A modern ember számára idegen az olyan erkölcstan, mely egyszer és mindenkorra megfogalmazott jogi kódex alakjában kerül kezébe. És ezt a megállapítást nem a „hasznossági szempont”, hanem a sokkal komolyabb és mélyebb megfontolás, nevezetesen korunk dinamikus társadalmának keresztény szelleművé való alakítása sugallja. Az egyházi jogi anyaggal teletűzdelt, sőt annak módszerét is magáévá tevő erkölcstudomány elveszíti sajátos tudomány-jellegét és értékét. Az ilyen lehet az Egyházi Törvénykönyvnek kitűnő magyarázata vagy gyóntatói segédkönyv, de sohasem válhat azzá, aminek lennie kell: katolikus erkölcstudománnyá. Már pedig pontosan erre van szükség. Ezt várja korunk embere s ennek a korszerű szintézisnek létrehozásán fáradozik számos nagynevű moralista.

A szükséges fejlődés irány szabói:

a) negative: — mint mondtuk — szakítás az elmúlt évtizedek jogi-kazuisztikus szemléletével.

b) positive: az alapvető problémáknak az evangélium szellemében,

de „modern” nyelven való tárgyalása s gyorsan élő korunk sűrűn támadó új kérdéseinek megválaszolása.

E kettős követelmény szem előtt tartásával készült számos újkeletű „biblikus erkölcsstudomány”. Kiemelkedik közöttük: R. Schnackenburg: *Die sittliche Botschaft des Neuen Testaments* (München 1954), C. Spicq: *Prolégomenes à une théologie néotestamentaire de l'âgapé* (Louvain 1955) és a „*Lumière et Vie*” sorozatban (No. 21.) megjelent: *Grandes lignes de la Morale du Nouveau Testament*. (1954). E művek célkitűzése, hogy az evangéliumok etikáját az apostoli igehirdetés módszerével közöljék.

Többen konkrétabb általános rendező elvet tűztek ki célul. Így Fr. Tillmann, aki *Die Idee der Nachfolge Christi* (Düsseldorf 1933) c. művében *Krisztus követésének* útján mutatja be a keresztény erkölcsi életet. Munkája úttörő vállalkozás volt! — G. Gillemann (*Le primat de la Charité en Théologie Morale*, Louvain 1952) és O. Schilling (*Handbuch der Moraltheologie I.* 1952) a *szereetet főparancsának* központi gondolata köré csoportosítják mondanivalójukat.

A korunkban nagy formáló erőt jelentő *közösségi gondolat* hangsúlyozása tükröződik E. Mersch: *Morale et Corps Mystique* (Louvain 1937) és J. Stelzenberger: *Lehrbuch der Moraltheologie* (Paderborn 1953) munkáiban. — E gondolat ellentétpárjaként — tán a náciizmus szülte „csordamber” felszabadítását célozva — számos szerző a személyes önállóság, a személyiség kibontakoztatásának szolgálatában s a transzcendens szemléletből fakadó személyes felelősség hangsúlyozására *perszonalisztikus jellegű* morálist alkotott. A nagyszámú munkák közül kiemelhetjük: A. Schüler: *Verantwortung, Vom Sein und Ethos der Person* (Freiburg 1948), R. Egenter: *Von der Freiheit der Kinder Gottes* (Freiburg 1949) és M. Reding: *Aufbau der christlichen Existenz* (Düsseldorf 1955).

Nagyértékű Bernard Häringnek, a római Academia Alphonsiana világhírű professzorának munkássága. Számos műve közül kiemelkedik: *Das Gesetz Christi* (Freiburg 1954), mely egészen rövid idő alatt öt kiadást ért meg s négy nyelvre lefordították. Műveiben korunk jeles moralistái között tán ő bizonyul a legdinamikusabbnak. Krisztus követésének útján ő is a *szereetet törvényét* tartja alapvető principiumnak. Keresztény élet csak ott lehetséges, ahol a *szereetet* irányít és

a kegyelem törvénye

uralkodik. A keresztény erkölcsi élet alapvető követelménye: a *szeretetben* élni az Istentől kapott kegyelem segítségével. Ez a kegyelem röviden mindaz, ami félreismerhetetlenül az újszövetségi keresztény erkölcsi élet. Az ember részéről pedig követeli a szüntelen törekvést és törtetést az erkölcsi élet magaslatai felé. Úgyszintén követeli a megtérésben való állhatatosságot, a mindinkább elmélyülő kapcsolatot Krisztussal. Az igazi keresztény élet összehasonlíthatatlanul mozgalmasabb s nagyobb energiák latbavetését követeli, mint korunknak erős rúgóktól feszülő társadalmi élete. Ez a kegyelmi elhivatottság, ez az állandó szent célra való irányítottság a jog nyelvén — legyen bár az egyházi jog — ki nem fejezhető.

A jogi szemlélet az erkölcsi élet nagyjelentőségű kötelességeit aszerint osztályozza, hogy azok „ex iustitia” (az igazságosság alapján) vagy „csak” „ex caritate” (szeretetből) kötelezők-e. Így pl. az adott szó szentsége, az ígért komolysága, annak megtartása csak „nagy és súlyos dolgokban” kötelez. Egyébként „csak” szeretetből. Mennyire távol áll ez a szemlélet a kegyelem világtól, mely az embertestvérben „alter Christus”-t lát, Isten gyermekét, akinek lelki-testi biztonsága éppoly fontos, mint a sajátja. — Vagy pl. a kegyelem vilá-

gában élő embernek nem lesznek téves elképzelései a „restitutio”-ról, a visszatérés kötelezettségéről. Jól tudja u. i., hogy az egyén és közösség akár anyagi (lopás, sikkasztás, stb.), akár lelki (megszólás, rágalom) megkárosítása súlyos lelkiismereti kötelezettséget ró rá, nem „csak” a szeretet nevében, hanem attól is vezetve, hogy az általa megbontott erkölcsi rendet helyreállítsa.

A kegyelemből fakadó természetfölötti erő, mely — mint mondtuk — az evangéliumok világának, Isten országának éltető eleme, az egyént is a szeretetben való szüntelen gyarapodásra sarkallja s egyszersmind a keresztény közösségnek is irányítója és törvényszabója. A menynek országa földi zárandoklásunk idején is reális valóság, a bennünk elrejtett mustármag, melynek a kegyelem életáramától napról-napra erősödnie, gyarapodnia kell. S ha ezt a gyarapodást, kiteljesülést az egyén és közösség jóleső örömmel fokról-fokra tapasztalja, az eredmények látán sohasem szabad megelégednie. A „mi vagyok” és „mivé kell lennem” feszültsége lendítő erő mind az egyén, mind pedig a közösség számára. E vitális lendülettől áthatott életnézés — s csak ez lehet korunk erkölcstudományának alapja — napjaink nagy eseményei láttán ugyancsak megtanított arra, hogy az ún. keresztény társadalom, az absztrakt keresztény közösség ma egyáltalán nem, de a múltban sem létezett. Ennek kialakítására elődeink is és mi magunk is — a kegyelem segítségével és erejében — állandóan törekszünk.

A korszerű erkölcstudomány a közelebbi célokat és a végső célt szem előtt tartva, mindjobban hangsúlyozza a kegyelemre építő és energiákat megfeszítő cél-parancsok teljesítését. Ennek hangsúlyozásával pedig szöges ellentétbe kerül a kazuisztika határt vonó, a horizontot szinte leszűkítő, mesterségesen lezáró előírásaival.

Ilyen, tám a legnagyobb vonzóerőt jelentő és legtöbb energiát latba vető *cél-parancs*: a Krisztusban való gyarapodás, a benne való új élet szentpáli felszólítása. Az „élek, de már nem én, hanem Krisztus él bennem” (Gal. 2, 20.) állapot: Krisztus és a feléje törekvő ember közötti termékeny feszültség, célratörés boldogító eredménye. — Mennyivel sekélyesebben és szűkmarkúbban közelít a krisztusi élethez az, aki élete során a negatív beállítottságú erkölcsi katekézisek vagy könyvek szellemében szüntelenül a *negatív* parancsok (*ne tégy kárt, ne hazudj, ne kívánd a másét, stb.*) tilalomfáit látva elfeledkezik az igazi célról: a krisztusi élet pozitív munkát és erőfeszítéseket követelő kialakításáról. Az ilyen, az élettől duzzadó gyümölcsfa bő termésében mindig csak a férgest fogja látni s míg válogatva azt kerülgeti, éhen marad. Krisztus az út, aki az Atya akaratát cselekedte: engedelmes volt szüleinek, kétékezi munkájával segítette nevelő atyját, körüljárt a világban, hogy jót tegyen a szomorúakat megvigasztalta, betegeknek visszaadta egészségüket — s ki tudná még felsorolni az ő tetteit... Kegyelmenek erejében mi is arra vagyunk hivatva, hogy a munka, a segítség, a könnyek letörlése, az áldozatvállalás nagy pozitívumai adjanak reális célt és konkrét feladatokat számunkra. E krisztusi kegyelem világában élő asszonyt pl. nem a „ne ölj” tiltó szava vizsztatartani az abortus súlyos bűnétől, hanem az áldozatvállalásban megnyilvánuló életszolgálat tudatos teljesítése teszi majd gyermekéért élő édesanyává.

A korszerű feladatok közé tehát elsősorban a szentpáli „kegyelem törvényének” érvényesítése, a tökéletesség bemutatása és az arra való irányítás — mely hosszú időn át külön az aszketikában és misztikában szerepelt (morális és aszketika viszonyáról, a helyes szintézisről más alkalommal tárgyalunk) — a meglévónél is sokkal erősebb dogmatikus és liturgikus talajban való gyökereztetés s végezetül, de nem utolsó sorban az ősi keresztény közösségi gondolatból merítő szociális gondolkodás tartozik.

E felsorolt nagy feladatok közül példaként csak egyet ragadunk itt ki. A *dogmatikus megalapozás* munkáját nagyon értékesen végezte el pl. *Fr. Jürgens-*

meier, aki „Der mystische Leib Christi” (Paderborn 1938) c. művében a keresztény erkölcsi életet Krisztus titokzatos testének életébe ágyazza bele. A szőlő-tő-Krisztus és a szőlővesszők szerves összefüggése, Krisztus megváltói érdemeiben való részesedés minden szubjektív törekvésnek is alapja és éltető eleme. E dogmatikus gyökérből táplálkozik az egész keresztény élet. Innét merít pl. a sokat emlegetett keresztény *alázatosság*. Nem az ügyefogyott, tehetetlen ember magatartása, hanem oly attitude, mely tudatában van a Teremtő és teremtmény közötti viszonynak s e tudat egyszersmind öntudatot is ad neki. Az alázatos ember bátran dicsekszik, de csakis az Úrban (Rom. 5, 11.). — Még pregnansabban bontakozik ki a *tisztaság* erénye e megvilágításban. A Krisztussal való közös test (I. Kor. 6, 15.) gondolatánál mi ösztönözhetne jobban a test és lélek tisztaságának őrzésében? — Kézenfekvő továbbá e dogmatikus szemléletben az is, hogy a *társadalmi életnek* problémaoldozgatásánál, továbbá korunk legégetőbb kérdésének, a *népek békéjének* biztosításánál, mily szolid alapokat szolgáltat a közös Atyának s az „egy test”-nek gondolata.

A kegyelem a földre szállott Isten országának éltető eleme. „Elérkezett az Isten országa.” Kétezeréves bibliai szöveg s ma is eleven erővel hat, többek között korunk erkölcstudományi szemléletének kialakításában. E feladat elvégzésénél egymás után sorakoznak fel az alapvető problémák: a szabadság, a lelkiismeret, a bűn és megtérés, az erényekben való gyarapodás, stb. mind fokozódó mértékben kapnak Isten evilági országának kiépítésénél hangsúlyt. E problémák kidolgozásánál erőteljes dinamizmussal sorakoznak fel mindazok az életformáló elvek, melyekről már számos korunkbeli auktor tollából születtek részlettanulmányok, sőt nagyobb monográfiák.

Háring gondolatvilágát vizsgálva több további fontos következtetést vonhatunk le. A kegyelem törvénye: Krisztus törvénye. Törvény és törvényhozó közötti szoros összefüggés szükségképen

krisztocentrikus szemléletet

alakít ki.

Isten országa Krisztusban és Krisztus által érkezett el hozzánk. Megtestesülése, halála és feltámadása által Ő hozta el számunkra a mennyei Atya országát. Ő maga a törvény, aki Szent Lelke által a valódi életre vezet, aki bennünk szavát és példáját igaz életté alakítja. — Szent Pál a tőle megszokott szenvedélyességgel hirdeti, hogy a keresztény életet főleg és elsősorban nem valami külső törvény irányítja. „Krisztus törvénye” (Gal. 6, 2) a Megváltóban legszemélyesebb módon hozzánk érkezett isteni szeretet, amely nem ránk helyezett igaként nyom, hanem belülről indít és hajt minket, hogy Krisztust és Őbenne embertársainkat is szeressük.

„A kegyelem törvénye”, a „hit törvénye”, a „szeretet p̄mátusa” — mind olyan alapvető és egységesítő gondolatok, melyek Szent Pál szellemében, a nagy egyházatyák, elsősorban Szent Ágoston, továbbá Aquinoi Szent Tamás kifejtésében alappillérei megújuló erkölcstudományunknak.

A krisztocentrikus erkölcstudomány a Krisztussal való személyes kapcsolatot szorosan összefűzi a misztikus-szakramentális és szociális-ecclesiológiai vonatkozásokkal. Krisztus meghirdette ugyanis az Isten országát s kinyilvánította a mennyei Atya akaratát: kik nyerhetnek országában polgárjogot? — Mindenkit személyesen, külön-külön is felszólít követésére. A vele való személyes kapcsolat azonban nem lehet csupán külsőleges, üresen kongó válasz. A szentségi-misztikus élet mély tartalma: Krisztus nem kívülálló idegen a lélek számára, Krisztus bennünk él, mi pedig Őbenne. — A Krisztusban való élet mélyebb feltárása és megér-

tése vezethet el mindenkit a Krisztus-követés igazi útjára. A Benne való élet pedig kettős értelmű: jelenti a legszemélyesebb kapcsolatot a Messzterrel, de ugyanakkor szoros odatarozást is jelent Krisztus titokzatos testéhez, az Egyházhoz. Ezen belül pedig tartalmazza a szeretet és összetartozás egybekovácsló tudatát a titokzatos test minden egyes tagjához.

Krisztus titokzatos testének, az Egyháznak életében lendületes életfrissülést eredményezett a Sz. X. Pius pápa munkássága által életrekel-tett liturgikus mozgalom, mely — mint köztudomású — vissza akarja vezetni a keresztény életet a szentmisének és szentségeknél ősforrásához. Korunk liturgikus mozgalma az erkölcsstudomány területén is éreztette áldásos hatását s a korszerű teológia morális egyben

szakramentális erkölcsstudomány

is. Sok ösztönző gondolatot nyújt e téren G. Ermecke: Die Stufen der sakramentalen Christusbildlichkeit als Eigentumsprinzip der speziellen Moral (in: Festschrift f. Fr. Tillmann, Düsseldorf 1950) c. tanulmányában. Ermecke szerint nagyon helyesen ugyanis a liturgikus megújulás mindjebb feltárta azt a történelmi ténytet, hogy az egyházatyák a keresztény élettel kapcsolatos erkölcsi tanításokat számos esetben a szentségi élet-ről szóló oktatásaikhoz kapcsolták. Klasszikus példák erre Jeruzsálemi Szent Cyrill († 386. A Szent Sír templomában 348 körül tartotta oktatá-sait a hittanulók számára) misztagogikus katekézisei. A skolasztika is, egészen Szent Bonaventuráig (1211—1274), az erkölcsstani traktátusokat a teremtés és megtestesülés üdvtörténeti igazságaihoz, különösképpen pedig a szentségekről szóló tanításhoz fűzte. Csak az utolsó három évszázad erkölcsstani munkái tárgyalták külön a szentségeket s előadásukat leg-többnyire a parancsok után helyezték. E munkák mind nagyobb teret biztosítottak a szentségek kiszolgáltatásával és vételével kapcsolatos jogi vonatkozásoknak. Azt a létfontosságú megállapítást, hogy a szentségek az új élettel együtt egyszersmind a megszentelő Lélek erejében elnyerhe-tő üdvösséget is jelentik — még pedig mind az egyén, mind a közösség számára —, e munkákban csak röviden megemlítve fedezhetjük fel. A szentségekről szóló tant jogi-pozitív módon adtak elő s a szentségek ere-jével átitatott erkölcsi élet teljességének feltárása bizony alig fedezhető fel e művekben. A keresztény erkölcsi élet bemutatására csak a külső kötelességek kategóriái (Isten parancsai, vagy az erények, stb.) és a természet-törvény általánosan kötelező előírásai (pl. a jót kell cselekedni, a rosszat kerülni) szolgáltak.

E csupán külsőleges irányítással, norma-kitűzéssel ellentétben a li-turgikus mozgalom s a nyomában járó keresztény életmegújulás a lelkek legmélyén hozott nagy átalakítást azzal, hogy a szentmisét és szentsé-geket újra a keresztény élet középpontjába állította. A Sz. X. Pius óta szárnyakat kapott liturgikus élet nem esztétikai és formalisztikus ügy csupán. E mozgalom az erkölcsi aktivitásnak és cselekvő apostolkodásnak egyáltalán nem csökkentette jelentőségét és erejét, sőt csak növelte az-zal, hogy középpontja és forrása lett a valódi természetfölötti életnek és az oltártól kiinduló apostolkodásnak.

Igy pl. a szentmise „hallgatás” ma már nem merő „parancsteljesítés”, sőt nem is egyszerű „hallgatás”, passzív jelenlét, hanem együtt-élés, együtt-ímád-kozás a keresztény közösséggel, az Egyházzal. — Az áldozttorács és gyóntató-szék már nem időre beosztott „félfogadási” hely a liturgikus apostolság mun-kásának, a papnak, hanem éjjel-nappal nyitva álló ajtó, melyen belépve a hívők mindig találkozhatnak Krisztussal.

Számos egyéb értéke között egyik jelentős vívmánya a liturgikus mozgalomnak, hogy korunk erkölcsstudománnyal foglalkozó nemzedékére már kora ifjúságától fogva hatott ez a megújuló liturgikus szellem. E szellemből táplálkozva pedig az erkölcsstudomány is új, átfogó perspektívát nyer. Ma már nem csak félenk próbálkozásokat, de energikus lépéseket is tapasztalhatunk abban az irányban, hogy a szentségi élet legyen forrása és normája az egyetemes erkölcsi életalakításnak. Nyugodtan fűzhetjük hozzá, hogy ezek a törekvések — a kritika ellenére is — világszerte általános tetszést váltanak ki. Ez természetes is, hiszen mind jobban válik tudatossá az a meggyőződés, hogy a szentségek minden személyes kegyelmi igényt épp úgy kielégítenek, mint az üdvösséget váró közösségek isteni élet után való vágyakozását.

Az utóbbi néhány évszázadban sokat hangoztatott felfogás, mely szerint „a szentségek kegyelemeszközök az erkölcsi parancsok teljesítésénél”, mindjobban kezd háttérbe szorulni, hogy helyet adjon a krisztocentrikus és valódi szakramentális szemléletnek. A szent misztériumok nemcsak alárendelt eszközök, melyek szentséghez vezetnek, hanem valósággal megszentelik életünket, mintegy beállítják azt Isten szentségének sugárzó-nyába. Ebben a szemléletmódban az istentiszteles, a vallásosság erénye átfogó formai elve lesz az egész erkölcsstudománynak.

Nem nehéz megállapítani, hogy az erkölcsstudomány napjainkban nagyfokú forrongásban, mozgásban van. A krízis emlegetése szinte közhellyé vált. Tán nem tévedünk, mikor azt a következtetést vonjuk le, hogy e forrongó állapot végső eredménye nem lehet más, mint az eddiginél is nagyobb hűség a teljes katolikus hagyományhoz. Ehhez a tradícióhoz való hűség többet jelent a puszta formák átvételénél. Jelenti azt, hogy Krisztus törvénye, az evangéliumi életstílus ma is, egy új világ hajnalán életformáló, valódi értékeket közlő erő, mely egyént és társadalmat egyaránt a szeretetben összefogva, képes megújuló, békés élet felé vezetni.

*

G. THILS, *Tendances actuelles en Théologie Morale*, Gembloux 1940. — E. MERSCH, *La morale et le Christ totale*, in: *Nouv. Rev. Th.* 68. 1946. 633—647. — B. HÄRING, *Das Heilige und das Gute. Religion und Sittlichkeit in ihren gegenseitigen Bezug*, Freiburg (Wewel) 1950. — G. ERMECKE, *Die katholische Moralthologie heute*, in: *Theol. Glaube* 1951. 127—142. — TH. MÜNCKER, *Die psychologischen Grundlagen der kath. Sittenlehre*, Düsseldorf 1953. — F. BRAUN, (szerk.) *Morale Chrétienne et requêtes Contemporaines*, Castermann 1954. — J. LECLERQ, *Christliche Morale in der Krise der Zeit*, Einsiedeln 1954. — J. FUCHS, *Die Liebe als Aufbauprinzip der Moralthologie*, in: *Scholastik* 1954. 79—87. — W. SCHÖLLGEN, *Aktuelle Moralprobleme*, Düsseldorf 1955. — H. U. von BALTHASAR, *Die Gottesfrage des heutigen Menschen*, Wien 1956. — S. PINCKAERS, *Le renouveau de la théologie morale*, in: *La vie intellect.* 1956. Oct. 1—21. — E. BÖCKLE, *Bestrebungen in der Moralthologie in: Fragen der Theologie heute*, Einsiedeln 1957, 425—446.